

MƏKTƏB İDARƏÇİLİYİNDƏ EFFEKTİV KOMMUNİKASIYANIN ƏHƏMİYYƏTİ

ELDƏNİZ SƏTTAROV

Göygöl rayon Köşkü kənd tam orta məktəbin direktoru

E-mail: eldenizsettarov16@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-3199-903X>

Məqaləyə istinad:

Səttarov E. (2025). Məktəb idarəçiliyində effektiv kommunikasiyanın əhəmiyyəti. *Azərbaycan məktəbi*, № 3 (712), səh. 69–74

DOI:

10.30546/32898065.2025.3.1013

ANNOTASIYA

Məqalə məktəb idarəçiliyində düzgün və effektiv kommunikasiyanın vacibliyini araşdırır. Məqsəd məktəb rəhbərlərinin müəllim, şagird və valideynlərlə effektiv ünsiyyət qurmaq bacarıqlarını inkişaf etdirmələrinin əhəmiyyətini vurğulamaqdır. Məqalədə məktəb rəhbərliyinin şəffaflıq, aydınlıq və qarşılıqlı anlaşma prinsipləri əsasında qurulmuş kommunikasiya strategiyaları yürütməsinin vacibliyi ön plana çəkilir. Həmçinin müsbət emosional intellektin rolu, səmərəli kommunikasiyanın məktəb icmasında təşviqi ətraflı izah edilir. Müəllif məktəb idarəçiliyində düzgün kommunikasiyanın tədrisin keyfiyyətini artırmaq və məktəb mühitini daha sağlam etmək üçün vacib olduğunu qeyd edir. Məqalə məktəb rəhbərlərinə və müəllimlərə kommunikasiya bacarıqlarının inkişaf etdirilməsinə və idarəçiliyin asanlaşdırılmasına dair praktiki təkliflər təqdim edir. Effektiv və uğurlu kommunikasiya uğurlu məktəb idarəçiliyinin əsas şərtlərindən biridir. Açıq və şəffaf ünsiyyət müəllimlər, şagirdlər, valideynlər və inzibatçılar arasında ahəngdar əməkdaşlıq yaradır, qarşılıqlı anlaşmanı daha da gücləndirir. Bu, münaqişələrin azalmasına, qərarların operativ qəbul olunmasına və kollektiv həmrəyliyin artmasına kömək edir. Məktəb rəhbərliyi informasiyanı düzgün çatdırmaq üçün bir çox ünsiyyət vasitələrindən (toplantılar, elektron poçt, sosial şəbəkələr) istifadə etməlidir. Dinləmək bacarığı, empatiya və əks-əlaqə sistemləri də effektiv kommunikasiyanın vacib elementləridir. Yaxşı qurulmuş ünsiyyət məktəbdə işin effektivliyini, təhsilin keyfiyyətini və mənəvi mühiti daha da yaxşılaşdırır. Bu işə təlim-tərbiyə prosesinin uğurla həyata keçirilməsinə münasib şərait yaradır.

Açar sözlər: Məktəb, innovasiya, təhsil ünsiyyəti, məlumat mübadiləsi, kommunikasiya bacarıqları, idarəetmə və kommunikasiya, ictimai əlaqələr.

Məqalə tarixçəsi

Göndərilib: 26.03.2025

Qəbul edilib: 07.05.2025

THE IMPORTANCE OF EFFECTIVE COMMUNICATION IN SCHOOL MANAGEMENT

ELDENİZ SATTAROV

Principal of Koshku Village Secondary School, Goygol District, Azerbaijan.

E-mail: eldenizsettarov16@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-3199-903X>

To cite this article:

Sattarov E. (2025). The Importance of Effective Communication in School Management. *Azerbaijan Journal of Educational Studies*. Vol. 712, Issue III, pp. 69–74

DOI:

10.30546/32898065.2025.3.1013

ABSTRACT

This article explores the importance of proper and effective communication in school management. The aim is to highlight the importance of school leaders developing their communication skills effectively with teachers, students, and parents. The article emphasizes the importance of communication strategies based on transparency, clarity, and mutual understanding in school leadership. It also thoroughly explains the role of positive emotional intelligence and how communication fosters motivation and encouragement within the school community. The author notes that proper communication in school management is essential for improving the quality of teaching and creating a healthier school environment. The article provides practical suggestions for school leaders and teachers to enhance their communication skills and facilitate management. Effective and successful communication is one of the key factors for the success of school management. Open and transparent communication creates harmonious collaboration among teachers, students, parents, and administrators, further strengthening mutual understanding. It helps to reduce conflicts to some extent, make decisions promptly, and increase collective solidarity. School management should use various communication tools (meetings, e-mail, social media) to convey information properly. Listening skills, empathy, and feedback systems are essential to effective communication. As a result, well-established communication improves work efficiency, the quality of education, and the moral atmosphere of the environment in the school. It creates favorable conditions for the successful teaching and educational process.

Keywords: School, innovation, educational communication, information exchange, communication skills, management and communication, public relations.

Article history

Received: 26.03.2025

Accepted: 07.05.2025

GİRİŞ

Məktəb idarəçiliyi ancaq tədris prosesinin planlaşdırılması və təşkilindən ibarət deyil, həm də məktəb icmasında qarşılıqlı əlaqələrin və uğurlu ünsiyyətin qurulmasından asılıdır. Məktəbdə effektiv kommunikasiya məktəb rəhbərliyi, müəllimlər, şagirdlər və valideynlərlə qarşılıqlı olaraq sağlam və müsbət əlaqələrin yaranmasına imkan verir. Nəticədə, bu, təhsil mühitinin inkişafı və şagirdlərin akademik göstəriciləri və sosial baxımdan irəliləməsi üçün müsbət rol oynayır.

Məktəb idarəçiliyində kommunikasiya təkcə məlumatların ötürülməsi deyil, həmçinin qarşılıqlı anlaşma, əməkdaşlıq və problemlərin həlli üçün əsas vasitədir. Effektiv kommunikasiya məktəbin strateji və uzunmüddətli hədəflərinə çatmaq, təhsilin keyfiyyətini artırmaq və məktəb mühitində müsbət dəyişikliklər yaratmaq üçün əsas faktordur. Bu məqalədə məktəb idarəçiliyində düzgün kommunikasiyanın əhəmiyyəti, onun müxtəlif tərəflər üzərindəki müsbət təsirləri müzakirə edilir.

“Təhsildə innovasiya təkcə yenilik xatirinə yenilik etmək deyil, təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsində özünü göstərməlidir” (İlyasov, 2019).

Təlim və inkişaf: məktəb rəhbərliyi və müəllimlər üçün kommunikasiya bacarıqlarını artırmaq məqsədilə mütəmadi təlimlər təşkil edilməli, effektiv ünsiyyət qurmaq üsulları barədə bilik və təcrübənin artırılması üçün addımlar atılmalıdır. “Məktəbi idarə etməyin başlıca məqsədi cəmiyyətin məktəb qarşısında qoyduğu məqsəd və vəzifələrə uyğun olaraq dərin bilikli, müstəqil və yaradıcı düşünən, zəngin mənəviyyətə, geniş dünyagörüşünə, milli və ümumbəşəri dəyərlərə yiyələnən, vətənpərvərlik və azərbaycançılıq ideyalarına sadıq vətəndaş və şəxsiyyətlər yetişdirməkdir” (Əliyeva, 2021).

İnformasiya mübadiləsində yaranan çətinliklər: məktəbdə fərqli tərəflər arasında məlumatın düzgün şəkildə mübadilə olunmaması problem olaraq qalır. Müəllimlər və məktəb rəhbərliyi bəzən şagirdlərin və valideynlərin ehtiyaclarına

uyğun olan məlumatları vaxtında paylaşmırlar. Məlumatın əskik və ya yanlış ötürülməsi təhsil prosesində müəyyən problemlərə yol açır. Məktəb rəhbəri qərarvermə, planlaşdırma, təşkil etmə, ünsiyyət, koordinasiya və qiymətləndirmə kimi idarəetmə proseslərini və bu proseslərdən səmərəli istifadə etməyi, hüquqi tənzimləmələri yaxşı bilməli və bunları liderlik bacarıqları ilə integrasiya etməlidir.

Mədəniyyət və dil fərqlərinin yaratdığı çətinliklər: müxtəlif mədəniyyətlərdən və dillərdən olan şagirdlərin təhsil aldığı yerlərdə kommunikasiya problemləri daha da kəskinləşir. Müxtəlif dil və mədəniyyətlərdən olan insanlar arasında anlayış problemlərinin yaranması məlumatın düzgün ötürülməsini çətinləşdirir və nəticə olaraq məktəbdəki əməkdaşlıq və qarşılıqlı hörməti zədələyir. Turan və digərlərinin (2012) tədqiqatına görə, məktəbin idarə edilməsi məktəbin inkişafı yönündə qarşıya qoyulan məqsədlərə çatmaq üçün başqaları ilə işləmək və birgə fəaliyyət göstərmək prosesidir.

PROBLEMİN QOYULUŞU

Məktəb idarəçiliyində effektiv kommunikasiya məktəbin fəaliyyətinin düzgün və səmərəli şəkildə icra olunmasında və izlənməsində əsas rol oynayır. Təəssüf ki, bir çox məktəblərdə bu sahədə müxtəlif çətinliklər və problemlərin olması realıqdır. Həmin problemlər tədrisin və məktəb icmasının inkişafına mane olur. Bu problemlər, əsasən, aşağıdakı sahələrdə özünü göstərir:

1. *Şəffaflıq və aydınlığın azlığı:* məktəb rəhbərliyinin və müəllimlərin şagirdlər və valideynlərlə olan ünsiyyətində şəffaflıq və aydınlığın çatışmaması müşahidə edilir. Məlumatların düzgün və vaxtında ötürülməməsi tərəflər arasında problem və inamsızlıq yaradır. Belə halların olması isə məktəbin fəaliyyətinə və təhsilin keyfiyyətinə mənfi təsir göstərir. Taymaz (2019) araşdırmasında qeyd edib ki, məktəbin idarə edilməsi təhsil idarəetməsinin məhdud sahəyə tətbiqidir. Bu sahənin həddləri təhsil sisteminin məqsədləri və strukturu ilə müəyyən edilir. Məktəbin idarəçiliyində əsas vəzifə

məktəbdəki bütün imkanlardan səmərəli şəkildə istifadə edərək məktəbi müvafiq məqsədlərə uyğun inkişaf etdirməkdir.

2. Rəqəmsal kommunikasiya bacarıqlarının kifayət qədər olmaması: hazırda məktəblər də daxil olmaqla, bir sıra təşkilatlar rəqəmsal alətlərdən istifadə edirlər. Lakin bəzi məktəblərdə rəqəmsal kommunikasiya vasitələri ilə bağlı təcrübəsizlik və ya bu alətlərin səmərəli şəkildə tətbiq olunmaması məsələsi mövcuddur. Valideynlər və şagirdlər üçün məktəblərin onlayn platformaları və əlaqə üsulları bəzən qeyri-kafi və ya mürəkkəb olur. “İnnovasiyanın ilk addımı yenilikçi fikirlərin ortaya çıxarılaraq aralarından ən uyğun olanının seçilməsidir” (Kavak və Köse, 2022).

3. Müəllimlər və məktəb rəhbərliyi arasında əlaqənin zəifliyi: məktəb rəhbərliyi ilə müəllimlər arasında effektiv kommunikasiya olmadan təhsil mühitində ahəngdarlığın qurulması çox çətinidir. Müəllimlərin subyektiv fikirlərinin dinlənilməməsi, onların ehtiyaclarına və təkliflərinə vaxtında reaksiya verilməməsi məktəbin inkişafına mənfi təsir etməklə yanaşı, müəllimlərin motivasiyasını azaldır. “İnnovasiyanın məqsədi məktəbin idarə edilməsinin effektivliyini və səmərəliliyini artırmaqdır” (Niyamabha və Wichitpacharaporn, 2018).

4. Emosional intellektin çatışmazlığı: məktəblərdə rəhbərlik və müəllimlər arasında emosional intellektin, əsas da şagirdlərin və əməkdaşların ehtiyaclarını anlamaq və onlara uyğun davranış göstərmək qabiliyyətinin çatışmazlığı hiss olunur. Bu, münaqişələrin artmasına və məktəb atmosferinin pisləşməsinə səbəb olur. “Məktəbi qanun və qaydalara uyğun idarə etməyə məsul olan direktor ilə müəllimlər arasındakı əlaqə məktəbin səmərəli idarə olunmasında və uğurlu bir təhsil mühitinin yaradılmasında çox vacibdir” (Əliyev və d., 2021).

TƏDQIQATIN MƏQSƏDİ VƏ TƏDQIQAT SUALI

Məktəb icması ilə əlaqələrin daha da gücləndirilməsinə nail olmaq üçün şagirdlər, müəllimlər, valideynlər və məktəbin idarə heyəti

arasında aydın və açıq ünsiyyətin təmin olunmasının vacibliyini müzakirə etməkdir.

“Məktəb idarəçiliyinin inkişafı təkcə idarəetmə sisteminin formalaşması ilə deyil, həm də tədrisin peşəkar tətbiq sahəsi kimi meydana çıxması ilə mühüm əhəmiyyət kəsb edib” (Erdemet, 2017).

Məktəb idarəçiliyində effektiv kommunikasiya metodlarının düzgün və səmərəli tətbiqi müəllimlərin iş effektivliyinə, şagirdlərin akademik göstəricilərinə və münbit məktəb mühitinin yaradılmasına necə təsir edir?

MƏLUMATLARIN TƏHLİLİ

Qərar qəbul etmək prosesinin intensivliyinin təkmilləşdirilməsi: fərqli tərəflər arasında məlumatların düzgün və vaxtında paylaşılması nəticəsində qərarların daha düzgün və effektiv verilməsidir.

Hər sektorda və müəssisədə olduğu kimi, təhsildə və məktəbdə də insani və maddi resurslardan istifadə edən menecer səmərəlilik və effektivlik anlayışlarının simvoludur. Bu baxımdan “məktəb rəhbəri innovasiyanın müəyyən edilmiş məqsədlərinə çatmaqda mühüm rol oynayır” (Aslanargun və Göksay, 2013).

Şagird və müəllimlərin ehtiyaclarının təyin edilməsi: müəllimlər və şagirdlər arasında açıq kommunikasiya yaradılması onların ehtiyaclarını daha yaxşı başa düşməyə və zamanında reaksiya verməyə imkan yaradan önəmli faktordur.

“Üzləşdiyi problem və ya çətinlikləri innovativ yollarla həll etmək üçün məktəb rəhbəri həm də yaradıcı olmalı, müəllim və şagirdləri yaradıcılığa sövq etməli, iş və öyrənmə prosesində yenilikləri dəstəkləməli, ən başlıcası isə idarəetmədə divergent düşüncə tərzini nümayiş etdirməlidir” (Danacıoğlu və Gül, 2023).

İdarəetmə proseslərinin sürətli optimalaşdırılması: məktəb rəhbərliyinin iş yükünün asanlaşdırılması, vaxtın düzgün idarə olunması və məktəb fəaliyyətlərinin koordinasiyasının daha da yaxşılaşdırılması uğurlu sistemin göstəricisidir. “Məktəbin məqsədlərinə çatmaq üçün işçilərinə və onların mühitinə təsir göstərmək və onlara rəhbərlik etmək prosesi təhsil liderliyi adlanır” (Əliyev və d., 2021).

Motivasiya ilə bərabər əməkdaşlığın təşviqi: effektiv kommunikasiyanın qurulması həmkarlar arasında əməkdaşlığı və birgə məqsədlərə çatmaq üçün motivasiyanı artırır. "İşçilərin ideyalarının qiymətləndirilməsi onların motivasiyasına və işləmək istəyinə müsbət təsir göstərir" (Polatoğlu, 2022).

Məktəb idarəçiliyi təhsil sisteminin uğurunun əsas amillərindən biridir. Bu prosesdə effektiv kommunikasiya həm müəllimlər, həm şagirdlər, həm də valideynlər arasında harmoniyalı əlaqələrin qurulması üçün əsas rol oynayır. "Kommunikasiya təşkilatların qan damarlarıdır" (Drucker, 1974) ifadəsi məktəb mühitində də öz təsdiqini tapır.

Açıq ünsiyyət və şəffaflıq

Məktəb rəhbərliyi qərarların qəbulunda və informasiyanın yayılmasında şəffaf olmalıdır. "Şəffaflıq inam yaradır və qeyri-müəyyənliyi azaldır" (Mikkelsen, 2020). Məsələn, müəllimlərlə müntəzəm görüşlər keçirmək, qaydaların hamıya bərabər çatdırılması məktəbdə etibarlı mühit yaradır.

Komanda işi və əməkdaşlıq

Müəllim və inzibatçıların birgə işi uğurun əsasıdır. "Komanda işində effektiv ünsiyyət uğurun 90%-ni təşkil edir" (Katzenbach & Smith, 1993). Məktəb rəhbərliyi kollektiv müzakirələr, brainstorming (beyin həmləsi – ideyaların sərbəst və tənqidsiz şəkildə irəli sürüldüyü müzakirə üsulu) sessiyaları və peşəkar inkişaf təlimləri təşkil etməklə komandanın qarşılıqlı anlaşmasını gücləndirə bilər.

EFFEKTİV KOMMUNİKASIYA ÜSULLARI

Müasir dövrdə elektron poçt, məktəb idarəetmə sistemləri və sosial şəbəkələr informasiya mübadiləsini sürətləndirir. "Elektron ünsiyyət zaman və məkan məhdudiyyətlərini aradan qaldırır" (Castells, 2009).

Aktiv dinləmə və empatiya

Rəhbərlik müəllim və şagirdlərin ehtiyaclarını anlamaq üçün onları diqqətlə dinləməlidir. "Empatik ünsiyyət münaqişələrin həllində əsas amildir" (Goleman, 1995).

Müxtəlif yaş qrupları arasında ünsiyyət

üsulları fərqlənə bilər. "Nəsillərarası dialoq üçün çevik ünsiyyət strategiyaları lazımdır" (Twenge, 2017).

Effektiv kommunikasiya məktəb idarəçiliyində uğurun açarıdır. Açıq ünsiyyət, rəqəmsal vasitələrdən istifadə və empatik yanaşma təhsil mühitinin inkişafına kömək edir. Bu prinsipləri tətbiq etməklə məktəblər daha uyğun və fəal təlim mühiti yarada bilər.

NƏTİCƏ

Məktəb idarəçiliyində effektiv kommunikasiyanın əhəmiyyəti məktəb icmasının bütün üzvləri arasında qarşılıqlı anlaşmanın və əməkdaşlığın təmin olunması və tədrisin keyfiyyətində mühüm rol oynayır. Nümunəvi qurulmuş ünsiyyət məktəbin idarəetmə proseslərini daha şəffaf və təşkilatlanmış edir, həmçinin qərarların qəbul edilməsi prosesini də sürətləndirir. Müəllimlər, şagirdlər, valideynlər və məktəb rəhbərliyi arasında fasiləsiz və açıq məlumat mübadiləsi məktəbin ümumi inkişafını və təhsilin keyfiyyətini artırır. Nəticə etibarilə, məktəb idarəçiləri üçün effektiv ünsiyyət məktəbin uğurlu fəaliyyətini və icmasının rifahını təmin etmək üçün vacib amilə çevrilir.

"Məktəbşünaslıqda "idarəetmə" anlayışı optimal nəticələri əldə etmək məqsədilə məktəb işlərinin planlı, mütəşəkkil, müntəzəm təmin və təşkil etmək, məktəb daxilindəki münasibətləri, olduqca mürəkkəb pedaqoji, metodiki və psixoloji proses və problemləri məqsədyönlü və şüurlu sürətdə tənzimləməkdir" (Əliyeva, 2021).

TƏKLİFLƏR

Ünsiyyət kanallarının operativ inkişaf etdirilməsi: məktəb daxilində müxtəlif ünsiyyət vasitələrinin (e-mail, məktəb portalı, tədbirlər, müzakirələr) effektiv şəkildə istifadəsi təşviq edilməli və bu kanalların əlçatan olması təmin edilməlidir.

Daimi və strukturlaşdırılmış görüşlər: müəllimlər, valideynlər və məktəb rəhbərliyi arasında müntəzəm və səmimi görüşlər təşkil edilməli,

burada həm cari məsələlər, həm də gələcək inkişaf planları müzakirə olunmalı, təkliflər alınmalıdır.

Əks-əlaqə sisteminin yaradılması: müəllimlər və tələbələr üçün əks-əlaqə mexanizmləri qurulmalı, onların fikirləri və təklifləri mütəmadi olaraq dinlənilməli, dəyərləndirilməli və nəzərə alınmalıdır.

Açıq və şəffaf idarəetmə: məktəb rəhbərliyi qərarları və dəyişiklikləri məktəb icmasına olduğu kimi açıqlamalı, beləliklə, bütün tərəflər dəyişikliklər barədə məlumatlı olmalıdır.

Valideynlərlə əməkdaşlığın gücləndirilməsi: valideynlərin məktəbə cəlb edilməsi və onların kommunikasiya bacarıqlarının artırılması üçün məktəb rəhbərliyi valideynlər üçün mütəmadi tədbirlər və forumlar təşkil etməlidir.

Təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun (2009) 25-ci maddəsinin 25.4-cü bəndinə əsasən təhsilin inkişaf problemləri ilə bağlı elmi araşdırmalar innovasiya xarakteri daşımaqla, təhsilin tarixinin öyrənilməsinə, təhsilin təşkilinin və idarə olunmasının təkmilləşdirilməsinə, tədris prosesinin müasir metodlarla qurulmasına, tədrisin yeni texnologiyalarının və digər istiqamətlər üzrə pedaqoji innovasiyaların hazırlanmasına və tətbiqinə yönəldilir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

- ¹ Azərbaycan Müəllimi. (2023, 30 Oktyabr). "Məktəb Liderliyi Proqramı"nın I çağırışı. <https://www.muallim.edu.az/news.php?id=26951>
- ² Castells, M. (2009). Communication Power
- ³ Danacıoğlu, Y., & Gül, İ. (2023). Okul Müdürlərinin Yaratıcı Liderlik Özelliklerine İlişkin Öğretmen Algıları. *Uluslararası Bilim Ve Eğitim Dergisi*, 6(2), 23-37. <https://doi.org/10.47477/ubed.1252628>
- ⁴ Drucker, P. (1974). Management: Tasks, Responsibilities, Practices
- ⁵ Elm və Təhsil Nazirliyi. (2023, 20 Oktyabr). *Məktəb direktorları, direktor müavinləri, bağça müdirləri və Regional Təhsil İdarələri üçün təlimlər* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/ApJk3mtGTfg?si=iMG-XuGu3BiRe2DS>
- ⁶ Erdemet, F. (2017). *Özel lise yöneticilerinin inovasyon sürecine ilişkin görüşleri*. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ⁷ Əliyev, D., Abaslı, K., Məmmədov, R., Məhərrəmov, Q. (2021). *Direktorun əl kitabı*. Mücrü nəşriyyatı.
- ⁸ Əliyeva, S. (2021). *Məktəbin idarə edilməsinin pedaqoji, psixoloji əsasları*. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti.
- ⁹ Goleman, D. (1995). Emotional Intelligence. New York: Bantam.
- ¹⁰ Gürbüz, R., Erdem, E., Yıldırım, K. (2013). Başarılı Okul Müdürlerinin Özellikleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 167-179.
- ¹¹ İlyasov, M. (2019). Təhsildə keyfiyyət problemi: ənənədən innovasiyaya. *Azərbaycan məktəbi*, 4(689), 11-26.
- ¹² Katzenbach, J., & Smith, D. (1993). The Wisdom of Teams.
- ¹³ Kavak, U., və Köse, C. (2022). *İnovasyon Sürecinde Liderin Rolü: Seramik Sektöründe Bir Araştırma. Girişimcilik Ve Kalkınma Dergisi*, 17(1), 1-16.
- ¹⁴ Mikkelsen, E. (2020). Transparency in Educational Leadership
- ¹⁵ Polatoğlu, Y. (2022). Demokratik Liderlik Bakış Açısıyla: Tevfik İleri. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama (International Journal of Leadership Studies: Theory and Practice)*, 5(1), 53-65. <https://doi.org/10.52848/ijls.837601>
- ¹⁶ Şahbazov, İ. (2019). *Tədqiqat metodları*. Teas Press Nəşriyyat evi.
- ¹⁷ Taymaz, H. (2019). Okul Yönetimi ve Yönetici Yetiştirme. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 19(1), 123-135. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001110
- ¹⁸ Twenge, J. (2017). iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious.